

IV Una ullada al món

Quan cauen les màscares.

Europa, la crisi dels refugiats i el terror gihadista.

Desenes de milers de refugiats provinents de zones devastades per la guerra arriben a les costes gregues somiant una vida millor, esperançats tal vegada pel miratge d'una Europa de les llibertats i del benestar. En va cerquen una terra de noves oportunitats on començar de nou llurs vides. L'Europa realment existent, la del mercadeig, la del gran capital, els tanca les portes erigint murs inexpugnables. Els drets humans es posen en quarantena amb l'excusa de la seguretat. Mentre Europa ha exportat gihadistes (amb una més que sospitosa ineficàcia dels serveis d'intel·ligència a l'hora de controlar els seus moviments) i ha alimentat directament o indirecta el conflicte siria a través de la rapacitat de la indústria armamentística o de les monarquies feudals del golf (especialment Aràbia Saudita i Qatar), es barra el pas als que fugen de la violència i el terror. La hipocresia d'aquesta Europa decrepita no té límits: eludeix tota responsabilitat (com a aliats incondicional del gran gendarme mundial, els Estats Units) en els conflictes que assoten l'Orient Mitjà, es neteja les mans davant d'aquest drama humanitari, restringeix les llibertats a l'interior de les seves fronteres, fa el joc al discurs xenòfob de la ultradreta i pretén alhora mantenir posada la seva màscara amable de protectora dels drets i les llibertats.

És fàcil caure en un discurs simplista sobre l'origen d'aquesta situació. Potser els conflictes a l'Orient Mitjà s'expliquen perquè els àrabs són per naturalesa violents? És l'islam una religió incompatible amb la democràcia i els drets humans? El cert és que la conflictivitat de la zona s'explica per una raó: interessos geopolítics. Amb la desfeta de l'Imperi Otomà, les potències europees (França i Gran Bretanya) varen decidir dividir-se el sucós pastís d'Orient Mitjà (ric en un recurs natural tan valuós com el petroli) creant fronteres artificials, establint protectorats o governs titelles. Aquest objectiu es plasma ja en l'acord Sykes-Picot (1916), signat durant el decurs de la Primera Guerra Mundial. Evidentment, aquestes fronteres suposaven una evident contradicció amb la complexa realitat ètnica d'algunes zones. La creació de l'estat d'Israel el 1948 i la frustració sistemàtica de la creació d'un estat palestí, afegeix un element més de desestabilització a la zona. La resistència contra l'imperialisme europeu i americà es canalitza a partir dels anys 50 a través de moviments panarabistes d'arrel laica i progressista (El FLN a Algèria, Nasser a Egipte, Arafat i l'OAP a Palestina, el partit BAAZ a Síria i Iraq, Gaddafi a Líbia...). L'esgotament i la deriva autoritària d'alguns dels règims sorgits d'aquests moviments va conduir al naixement de l'islamisme modern com a reacció conservadora que plantejava una conquesta de l'estat per a implementar un projecte social i polític molt vinculat als preceptes de l'Islam. L'islamisme, si bé representa un intent de bastir una modernitat alternativa basada en la recuperació de la tradició, suposa un factor de divisió i ruptura a l'interior de les societats on es desenvolupa, amb l'agudització del tradicional enfrontament sunnites-xiïtes i el rebuig als valors associats al laïcisme panarabista, que fins a un cert punt havia representat un factor socialment integrador.

És important subratllar aquest factor, ja que de forma molt simplista s'ha vist en l'islamisme un moviment exclusivament anti-occidental. L'origen del gihadisme islamista pròpiament dit cal situar-lo sobretot en dos punts de la geografia musulmana: Afganistan i Aràbia Saudita. En el context de la guerra freda, l'Afganistan, territori estratègic per la seva posició geogràfica, es situa a partir del 1978 a l'òrbita de la Unió Soviètica. Estats Units decideix finançar, armar i entrenar el que aleshores s'anomenen mujahidins (grups de guerrillers vinguts d'arreu del món musulmà) per a enderrocar el règim afgà i expulsar-ne les tropes soviètiques. El resultat és un

èxit a curt termini, però també un fracàs a més llarg plaç per a l'imperialisme ianqui: la Unió Soviètica, desgastada per anys de conflicte, s'acaba retirant de l'Afganistan el 1989, dos anys abans de la seva caiguda; però entre els senyors afgans de la guerra s'hi trobaven sectors radicalitzats que s'acabarien girant en contra dels interessos americans: els talibans i els sectors islamistes en els quals es trobava Ossama Bin Laden, provinent d'una bona família saudita acostumada a fer negocis amb l'oligarquia americana. Precisament Aràbia Saudita, fonamentada ideològicament en el wahabbisme, es dedica de forma creixent a exportar aquesta interpretació extrema i reaccionària de l'Islam.

Aquest precedent és important perquè l'estratègia imperialista posterior dels Estats Units i dels seus socis anirà creant les bases per a l'arrelament de l'islamisme gihadista als països de l'Orient Mitjà i el nord d'Àfrica: primer amb la intervenció militar i ocupació de l'Iraq, deixant un buit de poder que esdevindria camp abonat per a l'arrelament de la violència sectària; després a Líbia, on Occident i els països del golf financen, armen i recolzen militarment grups islamistes per a enderrocar el règim de Muammar el Gaddafi i converteixen el país en un caos absolut dominat pels senyors de la guerra; finalment a Síria, on l'anomenada oposició moderada al règim de Bashar al-Assad (recolzada i armada directament o indirecta també pels aliats occidentals) acaba derivant en un trencaclosques de grups islamistes on figura de forma rellevant la filial siriana d'Al-Qaida. En definitiva, la nova estratègia neoimperialista, consistent en fomentar el caos per a desestabilitzar la regió i controlar-ne millor els recursos, crea el caldo de cultiu en el que proliferen grups armats descontrolats i extremament radicalitzats com ara Estat Islàmic (DAESH), que de fet neix en dos països totalment desestructurats per la guerra com són Iraq i Síria. És l'erràtic paper dels països occidentals, així com les pretensions de control regional d'aliats tan imprevisibles com l'Aràbia Saudita, Qatar i Turquia, que expliquen en bona part que Estat Islàmic hagi pogut créixer fins a aquest punt, reclutant milers de voluntaris d'arreu del món i arribant a desenvolupar funcions pròpies d'un estat. Uns i altres han estat alimentant (ja sigui a través del comerç de petroli o d'armes) de forma més o menys directa la bèstia que sobre el paper combaten.

Els refugiats que arriben a les costes gregues ho fan fugint d'una guerra brutal que ha convertit la seva terra en un infern, en bona part a causa de la irresponsabilitat de la mala anomenada 'comunitat internacional'. L'origen i la seva destinació era fins a cert punt lògica: una Europa que sobre el paper es caracteritza per la seva tolerància i per la seva defensa dels drets humans. Després d'un primer moment en què semblava que Europa rebria amb els braços oberts els refugiats d'una guerra creada per interessos geopolítics, les tornes han canviat. El tancament de fronteres és ja un fet des de fa mesos. L'acord amb Turquia, segons el qual Europa deportarà tots els refugiats novinguts a l'altra banda del Bòsfor, vulnera els drets humans més elementals i recorda temps obscurs, per desgràcia no tan llunyans com voldríem pensar. Paral·lelament, els refugiats atrapats a Grècia veuen com els camps on estan reclousos es converteixen en camps de detenció en tota regla i les organitzacions humanitàries comencen a plegar veles per no ser-ne còmplices. Mentrestant, la xenofòbia islamòfoba s'estén arreu d'Europa amb el recurs demagògic d'identificar Islam i terrorisme. El discurs tradicional de l'extrema dreta, enlloc de ser combatut, és fins a cert punt assumit pels governs de torn, quan a través d'un discurs obsessiu al voltant de la seguretat es blinden els centres de poder i s'aprofita el pànic que deixa qualsevol acció terrorista a Europa (aquí cal recordar que el 87% de víctimes d'atemptats d'origen islamista són musulmans) per a crear consensos que justifiquin la retallada de llibertats i drets. L'Europa de rostre amable deixa caure vergonyosament la seva màscara i descobrim una Europa amb somriure cínic i mirada gèlida.